СВОБОДА
LIBERTY

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ РУСКОГО НАРОДА ВЪ АМЕРИЦѢ И ОРГАНЪ „РУСКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА".

Рôкъ VI. | Мт. Кармель, Па. Четвергъ 13-го Жовтня 1898. | Число 41.

Календарь.

Жовтень.		
13	Ч.	+ Покровъ пр. Богород.
14	П.	Кипріяна, Юстины
15	С.	Діонисія свмуч.
16	Н.	19. ПО СОШ. Еротея
17	П.	Харитины муч.
18	В.	Томы апост.
19	С.	Сергія и Вакха

УВАГА.

Хотячѣ приступити до „Союза" най посылають вступне и мѣсячне до касіера:

Mr. Kond. Kotanczyk
Box 127
SHAMOKIN, PA.

И увѣдомлять секретаря пôдъ адресою:

Rev. Antony Bonczewsky
10 May Str.
ANSONIA, Conn.

Політичнѣ перестунѣ.

Давна и сучасна исторія дае намъ немало примѣрôвъ, що ось той або тамтой членъ революційнои партіи допустивъ ся страшного злочину на якôйсь высшôй рыбѣ, королю або якôмъ тамъ иншôмъ верховодѣ. Народъ, розумѣесь, осуджае той мордъ, бо и хто-жь бы не здрôгнувъ ся на видъ пролятои крови — кождый, у кого ще людскѣ чувства незамерли, унесесь слушнымъ обуренемъ на такій поганый поступокъ, на кôмъ бы его небудь довершено. Але та сама исторія, котра голосить и пятнуе убійцѣвъ большихъ панôвъ, она нѣчогосѣнько а бодай дуже скупо згадуе про морды правительствъ на личностяхъ будучихъ въ звязи зъ данымъ правительствомъ. — Лишь случайно дознаемось, якихъ мордôвъ допускаесь пр. россійске правительство, коли хоче позбутись людей, що зважились вôдкрыти тайнѣ его пôдступы. Коли-бъ мы пôзнали, кôлько замахôвъ поповнивъ царскій рядъ въ минувшости и теперѣшности, може-бъ не одному зъ насъ застыла кровъ у жилахъ зъ переляку и озлобленя. Досыть пригадати пôдпольну роботу россійского ряду въ Болгаріи, котрый высылавъ тамъ своихъ шпіонôвъ, а навѣть цѣлѣ ватаги заговорщикôвъ, щобъ згладити зô свѣта князя Александра, а спôсля Стамбулова. Оба они не вѣрили Россіи и вели въ Булгаріи политику, не оглядаючись на Россію. Та россійске правительство хотѣло вжити Булгарію до своихъ интересôвъ на Балканѣ; хотѣло ей здобути для себе и тому рѣшило ся усунути проводирôвъ народнои политики въ Булгаріи. Александеръ Батгенбергъ утѣкъ, побоючись втратити жите, але Стамбулова замордували россійскѣ шпіоны, а зъ нимъ устала въ Булгаріи самостôйна политика, а розпочалась вѣрна служба теперѣшного князя россійскому самодержцеви.

Подобныхъ мордôвъ допущались давнѣйше майже всѣ державы; нынѣ вже не такъ, бо въ нынѣшныхъ часахъ суспôльность просвѣченѣйша и не дозволила-бъ правительству скрыти офіціяльного морду.

Однакъ ще не зовсѣмъ перевелись правительственнѣ морды, бо ось зъ голосного процесу Дрейфуса у Франціи довѣдуемось, що полковника Анри спрятали, щобъ не выдавъ тайнъ, котрѣ-бъ вôдкрыли надужитя французкои арміи. Передъ кôлькома роками выйшло на денне свѣтло, що оденъ зъ французкихъ офіцирôвъ продавъ сусѣднôй державѣ войсковѣ пляны французкои арміи за великѣ грошѣ. Французке населене домагало ся вышуканя виновника и покараня его. — Французке правительство, не хотячи скомпромітовати своихъ генералôвъ, замотало въ ту справу капитана Дрейфуса, выточило ему процесъ а для проголошеня засуду, сфалшовало документы, котрѣ мали бути доказомъ вины Дрейфуса. Судъ вôдбувъ ся. Дрейфуса здеградували зъ капитана и заслали его до вязницѣ на цѣле жите на чортôвскѣ островы. Сейчасъ пôсля процесу французке правительство постаралось усунути нѣкого Ле Мерсія Пікардъ, котрый бувъ агентомъ французкого правительства и знавъ цѣлу справу Дрейфуса. Убили его, а казали, що повѣсивъ ся, а то лишъ въ тôй цѣли, щобъ зъ нимъ пôйшла въ могилу тайна фалшивого процесу и пôдробленя доказôвъ.

По трехъ рокахъ родина Дрейфуса и кôлькохъ французкихъ мужôвъ якъ славный писатель Золя, знайшли доказы невинности Дрейфуса и стали заходитись увôльнити его. Давнѣ члены правительства уступили, а новѣ зневоленѣ були пôдъ напоромъ загалу занятись на ново справою Дреуфуса. Напередъ увязнили полковника Анріого, котрый признавъ ся до пôдробленя листу обвиняючого Дрейфуса. Та щобъ Анри не выспѣвавъ иншихъ справокъ правительства, постарали ся о его смерть и зновь оголосили самоубійство. Капитанъ Естергази, котрый такожь бувъ замотаный въ пôдроблюване документôвъ, утѣкъ до Льондону и звôдтамъ розказуе, що на приказъ правительственнои власти вôнъ и Анри мусѣли пôдробити ажь 60 документôвъ. А утѣкъ тому, бо побоювавсь, щобъ не убили его за те, що зрадивъ правительство.

Вкôнци увязнили полковника Пікарда, котрый поставленый передъ судіями розказуе про пôдроблюване документôвъ на приказъ правительства, але рôвночасно заявляе, що не думае вôдбирати собѣ житя. „Если однакъ — каже Пікардъ — розôйдесь вѣсть, що вôнъ себе убивъ, най нѣхто тому не вѣрить. Есть певною рѣчею, що забють его въ вязници якъ и другихъ, побоючись, щобъ передъ судомъ не сказавъ правды."

Тѣ оповѣданя зовсѣмъ не змысленѣ, але суть то правдивѣ факты. Доводить се, що ще нынѣ правительства хапають ся мордôвъ, щобъ перевести корыстнѣ для себе рѣчи.

Въ Россіи або Турціи такѣ морды уходять правительству безкарно, бо ихъ населене темне, несвѣдоме и не мае жадного вплыву на правительство. Але въ Франціи людъ масово вже усвѣдомленый и тому истнуе тамъ сильна, публична опинія, котра вплывае на правительство, критикуе его провины и бути може усуне невдовзѣ вôдъ управы народу, котра вытворила таку гниль въ правительствѣ. Що дѣесь безъ протесту зô стороны люду въ Россіи и Турціи, те у Франціи выкликуе чимало крику и протесту.

ВѢСТИ ЗЪ КАНАДЫ

Позвольте, пане редакторъ, намъ рускимъ канадійцямъ троха поговорити до себе, бо-жь, якъ знаете, балакають за насъ православнѣ батюшки, що насъ, а особливо женщинъ, крадуть намъ мурины — такъ, сли станемо мовчати — справдѣ люде скажуть, що може бути правда, тай стануть дуже а дуже журитись намп непрошенѣ гостѣ.

Ну-жь, мы канадійцѣ, самѣ про себе балакаймо, та нехай свѣтъ дôзнаесь, що Русь канадійска зачинае жити. Жити оно живеть ся такъ зъ дня на день въ праци фізичнôй, отъ звычайно якъ новымъ поселенцямъ та ще рускимъ водить ся. Однако фізична праця, то лише одна половина працѣ чоловѣка, еще друга половина працѣ остаеть ся, котру люде звуть працею духовою. Одна и друга конечна для чоловѣка. Абы мы Русины стались народомъ въ Канадѣ, мусимо добре подумати о нашôмъ духовôмъ житю. Отже читати намъ треба, учитись чужого, а о своимъ рôднôмъ не забувати. Усѣ народы, покинувши рôдну землю, въ новôй земли вôтчинѣ стараютъ ся рôдне жите поправлене запровадити. Чи жь мы маемо бути не такѣ якъ другѣ народы? — думаю, що конечно.

Жите духове пôддержуе одинока газета на цѣлу Америку — „Свобода" та и за ню велике спасибôгъ мають робôтники, трудячѣ ся нею, бо сли-бъ не пару щирыхъ людей, такъ готовъ свѣтъ въ Америцѣ сказати, — нема Русинôвъ.

Я думаю, що на кожду нашу осаду повинна спора пачка „Свободы" приходити. Однакъ и на тôмъ еще не конецъ. Зъ кождои осады повиннѣ приходити дописи до „Свободы", зъ котрыхъ бы дôзнавались мы, що роблять на кождôй осадѣ нашѣ братя.

Позволю собѣ перейти усѣ осады нашѣ по черзѣ. Зачати треба вôдъ Едмонтону, бо то найстарша осада. Народу тамошного велика сила, тожь повинна бы груба пачка „Свободы" що тыждня тамъ приходити. Жадна народность не обходить ся безъ газетъ, тожь думаю, намъ по заду не оставатись! Тажь и мы люде! Тыхъ $2.00 на рôкъ кинути, се якъ не грошѣ на добре дѣло. Отже перше дѣло, братя едмонтонцѣ, котрѣ читаете „Свободу", старайтесь кождый десять предплатникôвъ зеднати. Якъ насъ спора порція призбираесь, такъ попопросимо редактора два разы на тыждень выдавати. То бы була перша рѣчь, а друга рѣчь е, абы кождый, котрый читае „Свободу", абы до неи написавъ де-що. Що-бы такого писати поспытаетесь. О, любѣ, ажь занадто богато е що писати. Усе нове, кожда родина мае що нового донести. Отже думаю, по перше треба донести, кôлько родинъ осѣло въ вашôй околици? Зъ якими засобами прійшли и звôдки, дальше якъ розгосподарились? Дуже то буде головна рѣчь, перше, жите нашои еміграціи схопити, а се станесь, якъ кождый донесе зô своеи околицѣ. Дальше треба донести якъ народъ зачинае жити духово, чи думае о школахъ, о читальняхъ. Кôлька людей охочихъ и щирыхъ може легко розбудити рухъ житя духового. Отже. братя едмонтонцѣ найдальше на заходъ посунени, дайте о собѣ знати, абы другѣ вашѣ братя въ Канадѣ довѣдались, де и якъ живете. Зачинайте жите религійне нове, не оперте на церемоніяхъ, але жите оперте на словахъ великого нашого учителя Христа: „Люби твого ближнього яко себе самого." Якъ не гôднисьте еще удержовати чоловѣка, котрый бы бувъ вашимъ батькомъ житя религійного, такъ сходѣть ся разомъ, читайте біблію, толкуйте ей собѣ та спѣвайте пѣснѣ набожнѣ якъ се роблять другѣ народности. На такихъ сходинахъ можна бы богато дечого доброго почипати. Лише зачати, а буде добре.

Самъ я про сю осаду не буду бôльше писати, бо власне лише се одна осада, котру-мъ еще не видѣвъ. Отже надѣюсь, братя едмонтонцѣ, що схочете застановитись надъ сказанымъ и дасте о собѣ звѣстку, а тымъ покажете свѣтови, що жіете.

Едмонтонъ, се головне мѣсто провінціи. Альберта лежить въ пôвнôчнôй части и есть вôддалена вôдъ Вінніпегу (головного мѣста Манітобы) до 1040 миль англ. Найдальша се кольонія наша на заходъ и найвысше посунена на пôвнôчь, декотрѣ около 60 миль англ. суть вôдъ Едмонтону, а тымъ самымъ и вôдъ желѣзницѣ вôддаленѣ. Друга кольонія наша, се Стуартбурнъ. Кольонія ся якъ разъ два роки мае, лежить она въ Манітобѣ коло 70 м. англ. вôдъ Вінніпега на полудне, а 18 миль англ. вôдъ желѣзнои дороги: Dominion City. Два роки тому назадъ, поѣхало насъ шѣсть людей землю оглянути, по чôмъ 30 родинъ заразъ поселилось. Не застали мы тутъ лише скôлька хатъ англійскихъ, такъ

(Продовженє на другôй сторонѣ).

---

2)

BUSINESS.

Написавъ СТЕФАНЪ ХЛОПÔВЪ.

(Дальше.)

Вкôнци надтягнувъ той нетерпеливо дожиданый вечѣръ. Народу зôбралась повна саля. Декотрѣ зъ нихъ поприбиранѣ святочно, а декотрѣ таки въ робучихъ одягахъ, якъ ишли зъ роботы, поступили до свого давного товариша и таки тамъ лишились на той „free beer."

Гамрôтъ счинився не абы якій, коли кождый хочь бы словечкомъ вôдозвавъ ся. Василь и Ваньо вганяли поза бару, мовь у горячцѣ, не въ силѣ всѣхъ обслужити такъ, що мусѣли попросити до помочи кôлькохъ знакомыхъ, котрѣ втѣшнѣ були зъ тои чести станути хочь разъ въ житю за барою, наливати напитокъ и бути такъ близько того, за що въ иншѣ дни треба платити. Перша чарка пôшла за здоровле нового салюністы. Всѣ приступали по черзѣ до Василя, торкались зъ нимъ шклянками, желаючи доброго повдженя въ новôмъ занятю. Вôнъ державъ свою шклянку въ гору, яснѣючи невысказанымъ щастемъ, троха навѣть не сплакнувъ зъ надмѣру радости. Вôнъ въ подяку за ту честь, яку ему зробили его давнѣйшѣ товаришѣ, сказавъ маленьку промову на тематъ братерства и лучности, напоминавъ присутныхъ до згоды и обѣцювавъ, що все постоить за громадску справу, тымъ бôльше теперь, де вôнъ мати буде бôльше часу и не буде придавленый такою важкою роботою, якою есть робота въ майнахъ. Вôнъ якъ чоловѣкъ зъ досвѣдомъ, що вже поживъ пару рокôвъ въ Америцѣ и надививсь зъ далека не мало житю рускихъ людей, буде все запобѣгати дурнымъ сварамъ и непорозумѣнямъ, котрѣ бы творили розламъ въ рускôй громадѣ и выставляли ей на посмѣховиско у иншихъ людей.

Всѣ выпили душкомъ наляте пиво, а навѣть декотрѣ зъ приклонникôвъ Василя затягнули несмѣлымъ ще голосомъ „многая лѣта." Василь збентеженый наслѣдкомъ тои радости, гордый не мало зъ своеи промовы, котра якъ самъ чувъ у собѣ, удалась ему несогôрше, бо бачивъ вôнъ те саме и у людей. Лишь Ваньо не дуже одушевлявъ ся тымъ першимъ его выступомъ. Вôнъ наливаючи дальше шклянки пивомъ, шепнувъ на ухо Василеви.

— Зъ такими бесѣдами сховайтесь, а бодай вздержѣть ся до тои поры, коли вашь сынокъ пôдросте и захоче вчитись на священника, тогдѣ и приучѣть его, якъ мае говорити проповѣдь.

Василя не дуже вразила сеся увага. Вôнъ пояснивъ ей собѣ тымъ, що Ваньови мабуть прикро попращатись зъ своимъ давнѣйшимъ занятемъ, а и завистно ему трохи, що ему вдалось сказати таку бесѣду вже на початокъ, якои вôнъ певно за цѣлый часъ свого интересу не втявъ нѣколи. И наливавъ шклянки дальше. Вôнъ бы бувъ и дальше наливавъ шклянки, а люде були-бъ ихъ радо пріймали, тымъ бôльше, що то даремный почастунокъ, за котрый анѣ не платить ся, анѣ не записуесь въ книжку, але Ваньо, що пасъ за рознѣженымъ Василемъ очима и ставъ вже морщити чоло зъ досады, штовхнувъ его, коли той переходивъ по при него.

— Може-бъ и я теперь промовивъ яке слово? бодай розпращаюсь зъ давными знакомыми!

— Добре куме, добре! — вôдповѣвъ живо Василь — теперь якъ разъ нагода и вамъ забрати слово, можете навязати де що до моихъ слôвъ и втяти людямъ порядну бесѣду.

Ваньо не слухавъ его уваги, а задзвонивъ палочкою о бару, просячи гостей втихомиритись. Стало тихо. Всѣхъ уха наставленѣ въ сторону старого салюністы. Василь вôдкашлянувъ, обтеръ о фартухъ мокрѣ вôдъ пива руки, взявъ шклянку до рукъ и прорѣкъ середъ загальнои тишины.

— Занадто я васъ полюбивъ усѣхъ, щобъ при передачи мого бізнесу свому наслѣдникови, не подякувавъ я вамъ за ту любовь и прихильнôсть, яку оказували вы для мене. Сподѣюсь, що и мôй наслѣдникъ вступить въ мои слѣды и стане тежь гôднымъ вашои щиро-рускои любови. Бо и хто жь намъ поможе, якъ мы самѣ собѣ не поможемъ? Але кождый початокъ трудный. Всюды оно такъ е на свѣтѣ. Нынѣ, нашь краянъ Василь, вступили въ новый бізнесъ. Вы почтили его своею присутностю, за що его радôсть невысказана, але, щобъ братови нашому велось якъ найлучше, та щобъ вôнъ мôгъ ще довго потрудитись для васъ, милѣ братя, я вношу, якъ посторонный чоловѣкъ, гôсть якъ и вы, щобъ вôдъ теперь кожда шклянка була платна. Се на запомогу нашому дорогому краянови! — И вытягаючи доляра, вдаривъ нимъ передъ Василемъ, а цѣлуючи его, крикнувъ.

— На, брате! То вôдъ мене, твôй першій зарôбокъ! Давай газдо выпити менѣ и всѣмъ гостямъ!

Вокругъ понеслись гучнѣ оплески и здоровканя въ сторону Василя. Ему зробилось якось нѣяково. Де-жь зновь въ гостинный день, повный радости, братерства и познакомлюванъ тай заразъ до грошей! Ще готовѣ подумати, що вôнъ нарокомъ людей попросивъ на те, щобъ ихъ злупити, а не погостити ихъ? Але доляра взявъ, бо Ваньо глипнувъ на него такимъ приневолюючимъ поглядомъ, що ему не мôгъ вôнъ опертись. Ще навѣть въ додатку почувъ зъ его устъ слово дуракъ, але не знавъ на певно, до кого оно вôдносилось.

Бесѣда Ваня вôднесла пожаданѣ наслѣдки. Нѣхто не хотѣвъ бути послѣднымъ, тожь грошѣ стали сыпатись на бару, мовь полова. Шклянки зъ пивомъ увивались, мовь вода, а Василь, хочь зъ разу посягавъ за центы трохи не смѣливо, а навѣть спаленѣвъ зô встыду, то таки видъ срѣбнои монеты упоѣвъ его якимсь чутемъ вдоволеня и таемничои втѣхи. Вôнъ хапавъ ихъ махинально, згортавъ до шуфлядки, дякуючи кождому сердечно, немовь бы за якій особлившій даръ, обѣцюючи вôддячитись за те при найближшôй случайности. Коли поспѣшно наливавъ дальше пиво, навѣяло ему до головы таке, що нѣбы то выглядае на якусь милостыню, але сеся гадка счезла за роботою, котра зовсѣмъ не припускала вôдповѣдей на якѣ бы то не було питаня.

Але выпите пиво зачало мѣжь зôбраными робити свою роботу. Слабшѣ головы стали вже пôдтягати тихенько рускихъ пѣсень на амер-

„SVOBODA"
(LIBERTY.)
Weekly Paper.

The only Russian political Newspaper published in this Country; circulating in all parts of the United States and Canada, wherever the Russian language is spoken and is the best advertising medium.

Published every Thursday at Mt. CARMEL, PA. by the „SVOBODA" Publishing Co.

All comunications should be addressed to:

„Svoboda"
Mt. CARMEL, PA.
P. O. Box 13.

Предплата рôчна 2.00
До старого краю........ 3.00

Всѣ дописи и грошѣ просимъ высылати пôдъ адресу:
To „SVOBODA"
P. O. Box 13. — Mt. CARMEL, PA.

НАША ГАЗЕТА ВЫХОДИТЬ ЩО ТЫЖДНЯ ВЪ ЧЕТВЕРЪ.

Entered the post office at Mt. Carmel, Pa. as second class mail matter.

(Продовжене зô стороны першои)

зъ початку справдѣ лячно ставало такъ широкихъ просторôвъ.

Нынѣ образъ змѣнивъ ся. Коло 500 родинъ нашихъ засѣло товншипъ 2 и 1 Range (ренчь) 5, 6 и 7 значить 6 товншипôвъ або 216 кв. миль англ. На сѣй простори майже нашй осѣли зъ выняткомъ кôлькохъ Англикôвъ та Нѣмцѣвъ, котрй вже сего року захопили вôдъ нашихъ що могли. Найбôльше ту людей зъ повѣта борщôвского та залѣщицкого. Сторона ся мае тй добрй прикметы для нашихъ людей, що лежить близько старыхъ осадъ, черезъ тое нашй находять легко роботу. Те велике число находить ся тутъ зъ повѣта Кôцмань Буковина та Чернôвцѣ.

Люде майже всѣ побудовались, мають по пару акрôвъ землѣ выробленои та по коровѣ або и бôльше. Котрй першй два роки тому осѣли, зачинають дуже добре господарувати. Примѣромъ Григор. Пригроцкій, котрый прійшовъ зъ $400, мае нынѣ 18 штукъ худобы, до 4 акры рôлѣ, краснй будынки господарскй и конечно потрѣбнй знаряды господарскй. Другій Петро Майковскій мае 8 коровъ, пару красныхъ коней, знаряды господарскй и до 15 акрôвъ выробленои землѣ а и добрй будынки господарскй. К. Стефановичь такожь дуже красно розвиваесь. Теодозій Вахна, Пенсильванець, зять Гр. Пригроцкого, може послужити яко взорець образованого, працьовитого поселенця руского въ Канадѣ. Сего чоловѣка молодого пôзнавъ я и скажу, що своею правдивою интелігенціею перевысшае богато нашихъ галицкихъ интелігентникôвъ, а працею думаю нѣхто ему не зрôвнаесь. Честь такимъ нехай буде людямъ! Симъ я не хочу сказати, щобы то другй нашй люде не були добрй — нѣ, противно, сумлѣнно скажу, що нашй люде то такъ якъ тй мурашки; хто знае зъ чимъ зачинали, то лише подивляти треба працю и вытревалôсть тыхъ людей. Правда, що нынѣ, якъ кажу, образъ змѣнивъ ся. Трошка лекше стае жити, уже и худоба е и троха городины и будынки, але якъ то все добулось спытайтесь — певно хто не видѣвъ початку, увѣрити не годенъ.

Осада ся мае и сю добру сторону, що рядъ канадійскій позволивъ осѣдати на нерôвныхъ нумерахъ, такъ и люде засѣли однй коло другихъ не вôддѣленй фармами компанѣйными. То значить, що жите матеріяльне нашихъ Стуартбурнцѣвъ иде до доброго, такъ теперь належить поглянути якъ жите духове починаесь. Оно лише починаесь, отже треба абы разомъ зъ матеріяльнымъ и духове жите у васъ розвивалось. „Свобода" повинна спорою пачкою загощувати, а читателѣ еи повиннй доносити що дѣесь у нихъ. Я не знаю чи Ник. Высочиньскій, Василь Стирука, Саламонъ. Н. Рошка та другй читають „Свободу" ? — Якъ разъ вамъ треба братись Стуартбурцѣ и до працѣ духовои, а тымъ самымъ покажемо, що есмо народомъ гôднымъ свого имени. Зимою треба уряджувати сходины, де бы такъ науково дечого научитись якъ и религійно троха поживитись. Намъ треба учитись вôдъ другихъ народôвъ, що они доброго роблять, такъ и намъ се робити. Мушу признати, що матеріялно нашй люде дуже красно цôдносять ся такъ, що въ пару лѣтахъ до дуже красного результату прійдуть, та лише, якъ кажу, треба и духово зачинати працювати.

Трета наша осада по Dauphin — Sifton. Першй осадники нашй на чолѣ Василя Ксьонжикъ пôшли до Dauphin въ роцѣ 1896 въ серпни, разомъ, здае ся менѣ, 7 родинъ. Нынѣ, а въ той часъ — се велика рôжниця. Въ грудни 1896 р. першій разъ пôшла желѣзниця до Dauphin, а нынѣ уже бѣжить до озера Winnipegosis, а друге крило зъ Sifton до Swan River робить ся. Першй нашй поселенцѣ пару тыжнѣвъ ѣхали волами до той осады. Нынѣ тамъ велика маса народа осѣла въ товншипахъ: 29, 28, 27, 26, ренчь 20, 21 и 22 — дальше въ Товншипѣ 23, ренчь 20 и 21, то значить 10 товншипôвъ — 360 квадр. миль англ. Лише тое одно недогôдне може для людей, що суть поводдѣлюванй вôдъ себе компанѣйными фармами. Народъ по тяжкôй пробѣ стае поволи двигатись и приходити до себе.

Для сихъ поселенцѣвъ въ Dauphin distrikt троха тяжче може було зъ тои причины, що се цѣлкомъ нова околиця, а велика маса народу, лише нашихъ коло 600 родинъ тутъ осѣло, а о сѣй кольоніи напишу другимъ разомъ.

К. ГЕНИКЪ.

Листы зъ угорскои Руси.

II.

НОВА ПАНЩИНА НА УГОРСКОЙ РУСИ.

(На пôдставѣ урядовыхъ датъ.)

Сего року міністеръ рôльництва Игнатій Дарані провѣдавъ то пѣшки то верхомъ комітаты Береґъ и Мармарошъ, щобы переконати ся, о скôлько мають правду тй, що змалювали такй чорнй образы о матеріяльнôмъ станѣ угорскихъ Русинôвъ. По сѣй прогульцѣ, о скôлько знаемо, міністеръ утвердивъ ся въ гадцѣ, що треба щось робити, и то скоро, бо небеспечнôсть велика, а нужда Русинôвъ майже не мае дна.

Сей досвѣдъ міністра потвердила нарада, на котрôй обговорено було справозданє высланого міністеріяльного комісаря Едварда Еґана. На пôдставѣ того справозданя подаемо декôлька датъ и подробиць зъ тои траґедіи, на яку зложили ся неуцтво, байдужнôсть, грôшна жадоба и захланнôсть въ долинахъ Латорицѣ та Изы на початокъ другого тысячелѣтя.

Жереломъ всякои бѣды було по думцѣ Еґана те, що при уладжованю урбаріи не було уваги на екзистенцію Русинôвъ. Народъ, що ажь до уряджена урбаріи (въ 1870 р.) на пôдставѣ давныхъ урбаріяльныхъ вôдносинъ уживавъ всѣ сѣнокосы и луки та й бôльшину рôлѣ, теперь нагло стративъ ужиткованє того всего, що було доти его одинокою забеспекою, и такъ само стративъ спôльне ужиткованє спôльныхъ пасовискъ, жолудованє безрогъ и т. и. Богато Русинôвъ жило зъ ловецтва и рыбарства; теперь и се наразъ устало.

Рôжниця мѣжь теперѣшнымъ а давнѣйшимъ житемъ тымъ ще бôльша, що тягаръ урбаріяльного житя не дуже дававъ ся почувати, бо тутъ межи горами не такъ богато й було урбаріяльнои роботы, якъ на ровнинѣ. Але політика, що всьо добро згортае въ центрѣ, въ столици, лишила народъ приграничныхъ околиць безъ охороны; а задачу державы и суспольности перейняла на себе товпа торговельна, вытиснена зъ Галичины, тота пейсата зволочь, такъ способна до лихвы и всякого вызыску.

Нынѣ они (треба знати, що въ урядовомъ справозданю анѣ разу не называють ся они „жидами", а все тôлько „крамарями, лихварями". Допис.) арендують усѣ сѣнокосы доміниі гр. Шенборна и даютъ ихъ опôсля по своѣй воли въ аренду Русинамъ. Усѣ коршмы арендують такожь сѣ торговельники и стараютъ ся о те, щобы въ кождôмъ селѣ було якъ найбôльше мѣсць, де бы давано людямъ нагоду до зôпсутя. Фѣрманку доміниі, доставу дерева, матеріяловъ и т. и. для кôлькохъ промысловыхъ заведень арендують тежь они. Цѣлу торговлю худобою, поживою, одежою, всякими хатными и господарскими потребами такожь они посередкують, а вконци они е одинокимъ на всю сторону жереломъ кредиту. Занимаючись всякими ґешефтами зъ величезнымъ зыскомъ, тримають они въ рукахъ щодене жите, цѣлорôчный заробокъ и будучнôсть народу. Хлѣборобъ зъ цѣлою своею екзистенціею залежить тутъ вôдъ ласки-неласки тои клясы торговельнои.

Въ сихъ сторонахъ найменшій вôдсотки е: вôдъ 10 зл. 3 зл. на рôкъ, — значить 30 проц. и то въ тôмъ разѣ, коли той, хто старае ся о кредитъ бувъ въ добрыхъ вôдносинахъ. Але хлопъ задовженый, коли его притисне, платить звычайно 1 зл. на тыждень вôдъ 10 зл., — значить 52 зл. рôчно.

Але мѣсцями можна стрѣнути ся такожь зъ вышшими, два разы такъ великими вôдсотками. На пр. на берегскôй верховинѣ заразъ при Бескидахъ въ Латôрцѣ та въ околичныхъ селахъ частина населеня торгуе безрогою. Товаръ торгують Русины въ Галичинѣ и пôсля выпасу женуть на торгъ Мукачѣвскій. На сю цѣль позичають торговельники (жиды), живучи въ тыхъ сторонахъ, хлопамъ грошѣ, беручи вôдъ кождои десятки по 2 зр. тыждево, — значить 1040 проц. на рôкъ!

Подôбни вôдносины е и въ иншихъ околицяхъ. Але переважно управляють жиды лихву не грôшми, а худобою. Жидъ купуе бычка за 70 зр. и дае его хлопови на выпасъ въ цѣнѣ 100 зр. По роцѣ продають вола спôльно за 140 зр. комусь, съ кимъ жидъ вже напередъ згодивъ ся на 160 зр.; тôлько торгъ вôдбувае ся въ очехъ хлопа и стае на 140 зр. Зъ сеи сумы вôдбере собѣ жидъ 100 зр., выданй нѣбы то на купно бычка; а остальни 40 зр. дѣлить ся зъ хлопомъ. Але при моихъ досвѣдахъ я не найшовъ анѣ одного выпадку, щобы хлопъ зъ того спôльного зыску побачивъ якй грошѣ, бо на податокъ, постолы, горѣвку, хлѣбъ и т. и. выбравъ вже вôдъ жида напередъ 10—20 зр. Отже при обрахунку показуе ся звычайно, що хлопъ еще жидови остае ся довжнымъ.

Такимъ способомъ жидъ мае зо своихъ вложеныхъ 70 зр. такй зыски: 1) 30 зр., о котрй обдуривъ хлопа вже при передачѣ худобы; 2) 20 зр., о котрй обдуривъ его при продажи; 3) 20 зр., що доставъ при подѣлѣ спôльного зыску пôсля продажи; 4) 10 зр. тыхъ, котрй зыскавъ, даючи хлопови черезъ рôкъ вѣлячину на рахунокъ спôльного зыску, бо на тôмъ зыскавъ певно що найменше 50 проц. Отже загаломъ вôдъ вложеныхъ 70 зр. мавъ зыску 80 зр., — значить 115 проц.

Подôбный зыскъ выходить и тогдѣ, коли купуе корову на спôлку зъ хлопомъ. Корова коштуе жида 35 зр., а вôнъ дае ей хлопови въ цѣнѣ 50 зр. По кôлькохъ мѣсяцяхъ корова отелить ся вперве. За три або чотыри роки поженуть корову и приховокъ на ярмарокъ и продадуть: корову нѣбы то за 40 зр., а дѣйсно але тайкомъ за 55 зр.; пôвтретярôчного бычка нѣбы за 60 зр., а дѣйсно за 70 зр.; пôвтретярôчну яловку за 35 зр., а властиво тайкомъ за 40 зр.; пôврôчне теля за 15 зр., а властиво за 20 зр. — отже разомъ про око за 150 зр., а дѣйсно въ тайнѣ за 185 зр. Жидъ вôдбере собѣ свои 50 зр., а до подѣлу остане ся 100 зр., вложоныхъ на купно коровы, мае зыску: 1) 15 зр., о котрй обдуривъ хлопа при купнѣ коровы; 2) 35 зр., о котрй обдуривъ его при продажи; 3) 50 зр., котрй доставъ при подѣлѣ спôльного зыску; 4) 25 зр., бо перегодомъ выжичивъ хлопови на его потребы грошѣ и дававъ всѣлячину на рахунокъ спôльного зыску, а зъ того всего знову мавъ що найменше 50 проц. зыску: Отже, вложивши 35 зр., мавъ за три роки 125 зр. зыску, — значить по 110 проц. Хлопъ за той часъ ходивъ коло худобы и кормивъ еи та мавъ за то лише молоко вôдъ коровы.

Не рѣдко бувае, що въ злый рôкъ жидъ продае хлопови за готовй грошѣ свое сѣно; тогдѣ хлопъ за власнй грошѣ кормить жидôвску худобу. Пасовиско [хлопъ все платить або вынаймае у того самого жида, платячи. три або чотыри разы такъ велику цѣну, яку жидъ платить за аренду въ доміні. Зважити ще треба, що жидъ мавъ бы лишь тогдѣ право до рôчнои части зыску при продажи худобы, коли бы хлопъ уживанемъ вола або зъ молока коровы мавъ тôлько зыску, кôлько выдае за весь часъ на живлене та плекане худобы. А що тутъ выходить лишь шкода хлопови, ризико за весь часъ тяжить лише на хлопѣ; що жидъ вôдъ тои хвилины, якъ хлопъ взявъ вôдъ него худобу на выховокъ для спôльного зыску, притискае его и вызыскуе его на кождôмъ кроцѣ, пр. жадае вôдъ него безплатнои денницѣ: то повысшй цифры выражають лише мінімумъ жидôвского зыску.

Зрозумѣвши се, не будемо дивувати ся, що поведене жидôвъ въ сихъ сторонахъ е цѣлкомъ незвычайне. Зъ самымъ народомъ обходять ся тутешнй жиды крайно по тираньски. Але и зъ интеліґентными людьми мають пейсатй жиды свôй цѣлкомъ окремый спосôбъ поведеня; зразу починають покорливо, а коли имъ не удае ся ихъ цѣль, то нагло, безъ жадного переходу, кидають ся въ противнôсть и посувають ся до найзухвалѣйшои грозьбы.

каньскій ладъ, а другй стали мѣжь собою заводити бесѣды про розличнй бѣжучй справы. Розумѣесь, що якъ деколи заходила яка важна квестія, надъ розвязанемъ котрои спорячй стороны не могли погодитись, удавались ще до Ваня, якъ до старого знакомого и знатока людскихъ душъ, котрый годивъ ихъ въ той спосôбъ, що товариство було вдоволене, а на полагоду по поводу вдоволеня, ставали свѣжй шклянки. Василь не привикъ ще до такого гамору и его стали дрочити тй выкрикуваня и спѣвы. Ему все выдавалось, що оно якось не ладно, щобъ въ глубоку нôчь выкрикувати, черезъ що сусѣды певно слѣдуючого дня будуть жалуватись. А вже не треба казати, що не мале вражѣне зробили на нѣмъ деякй гостѣ, котрй не зважаючи на него и другихъ, поважныхъ людей, послуговались въ бесѣдѣ такими словами, що про нихъ ажь подумати соромъ.

— Ну, та най тамъ — гадавъ вôнъ собѣ — запросивъ я ихъ въ гостѣ, тожь и выбачити не одно треба, але най-но я звыкну до мои новои працѣ, не буде вамъ бôльше того выгукованя. Адже-жь вôнъ знавъ те добре, що въ салюнѣ сходить ся всѣлякій народъ, котрый неразъ не маючи зъ нѣ вôдки порады, робить такй дурницѣ, що ажь гидко. А вôнъ не допустить до сварнѣ. Доведесь розсудити ему справу, розбере еи розумно и справедливо, а провинившого ся переконае такими аргументами, що не будь вôнъ чоловѣкомъ, щобъ не мавъ его послухати. Хиба-жь неразъ годивъ вôнъ своихъ людей? Годивъ, то правда, але и теперь при новôмъ занятю лучить ся ему ще бôльше щось подôбного.

Въ кутику мѣжь чимъ разъ голоснѣйшими спѣваками розпочалась якъ разъ сварка. Василь кôлькаразôвъ пôдбѣгавъ до нихъ, вговорювавъ, просивъ, щобъ не псували ему того веселого дня своимъ лихимъ поведенемъ, але де тамъ, лишь вôнъ вôдступивъ, а крикъ счинивсь на ново зъ подвоеною силою, а навѣть вже кулакъ вказавсь понадъ збитою купкою. — Василь чейже-жь не мôгъ дивитись на се рôвнодушно, тымъ бôльше, що въ небспеченьствѣ знаходивъ ся его давный товаришъ працѣ, а ще до того якійсь своякъ по жѣнцѣ. Вôнъ покинувъ свою роботу и прожогомъ кинувсь мѣжь воюючихъ, але и Ваньо вже бувъ тамъ.

— Вы що хочете робити? — поспытавъ вôнъ Василя, придержуючи его руку, котра мабуть хотѣла хопити одну сторону зъ воюючихъ и выпхати за дверѣ.

— Ось сей обидивъ мого знакомого! — та Василь не даючи прійти ему бôльше до слова, вхопивъ за рукавъ обыдженого, а перепросивши усѣхъ гостей, вывѣвъ его за дверѣ.

Всѣ присутнй сплеснули въ долонѣ на знакъ вдоволеня и мудрого засуду Ваня. Вôнъ подякувавъ усѣмъ за признане легкимъ усмѣхомъ, налявъ порожнй шклянки, звиняючи Василя.

— Ось, бачите, кумъ Василь за роботою, анѣ не запримѣтили хто завинивъ и були-бъ покарали зовсѣмъ невинного чоловѣка.

Гостѣ хочь зворушенй трохи зашлымъ фактомъ, запили его сейчасъ пивомъ, лишь Василь похнюпивсь трохи.

— Вы чомъ выпхали за дверѣ невинного чоловѣка?

— Тому, що менѣ такъ хотѣлось — вôдворкнувъ озлобленый вже Ваньо.

Василя не вдоволила сеся вôдповѣдь, а ще роздрочила и хочь вôнъ бувъ чимало ему зобовязаный, однакъ не вздержавсь вôдъ замѣтки, що чейже-жь вôнъ вже ту паномъ и не дасть въ своѣй хатѣ знущатись надъ невиннымъ чоловѣкомъ.

Ваньо мавъ за велику практику въ обходженю ся зъ розличного рода успособленями, щобъ мавъ сейчасъ скипати обуренемъ. Вôнъ, якъ звычайно, гамовавъ у собѣ всѣлякй голоснй уваги, а беручи Василя за рамя, майже пôвшепотомъ сказавъ ему на ухо.

— Даруйте куме за слово, але я вже сказавъ вамъ нынѣ, що вы дуракъ, лишь вы того мабуть не завважали, занятй згортанемъ грошей, а теперь можу лишь тѣшитись, що я не помыливсь кажучи вамъ щось подôбного. Хто-жь то таке видавъ, щобъ салюністъ, котрый знае добре всѣхъ своихъ людей, не мавъ на стôлько розваги, кого выкидати за дверѣ, а кого нѣ, або якъ пôсля даныхъ обставинъ годити спорячй стороны? Не дивѣть ся, хто виненъ, але глядѣть на те, чи годить ся взагалѣ робити якусь справу безъ нарушеня доходôвъ у вашому бізнесѣ. Ось примѣромъ теперь, провинившій ся, богатый чоловѣкъ, котрый мае чимало мѣжь присутными гостями пріятелѣвъ. Выкинули бысьте его, сейчасъ и прочй пôдуть за нимъ, а вôнъ певно заведе ихъ до другого салюну и тамъ уложать на васъ таке, що хиба самй пити будете тй напоѣ. А той котрого я выкинувъ — бѣдака. Про него нѣхто не дуже дбае тай самъ вôнъ про те ажь надто добре пересвѣдченый и якъ пôдпитый прійде ще завтра перепрашати васъ за свое лихе поведене. Розумно?

Василь слухавъ, але не все ще мôгъ поняти. Вôнъ вже узнававъ рацію Ваня, бо-жь зовсѣмъ природно, що годѣ ему самому псувати собѣ интересъ, але все-жь таки стало ему жаль свого знакомого, котрого неповинно выкинули за дверѣ, а котрый при вôдходѣ поглянувъ на него такими благаючими очима, немовь бы докорявъ Василеви за его немôчь оборонити его. Але-жь вôнъ сейчасъ завтра прикличе его до хаты, погостить и буде просити прощеня за неслушну обиду.

Василь ще хотѣвъ журитись дальше долею покривдженого, але ему не дали. Гостѣ настигали, щобъ чимъ скорше наливати шклянки пивомъ, але тй величезнй, котрй даесь, якъ робôтники впростъ зъ роботы вступають до салюну.

Шклянки вже налятй, гостѣ повыпивали, торкаючись ще разъ зъ Василемъ и помалу ставъ салюнъ опорожнюватись, бо слѣдуючого дня ждала всѣхъ важка робота.

По пôвночи вже розôйшлись усѣ до хаты. Коли салюнъ ставъ пустымъ, Василь вôдсапнувъ важко, немовь бы наметавъ кôлька вагонôвъ вугльомъ.

— Но, но — поплескавъ его Ваньо по плечахъ — купілявѣсте ще трохи, але се зъ часомъ перетре ся, лишь держѣть цупко голову на карку. Завтра якъ поробите порядки, я знову прійду вамъ до помочи.

(Дальше буде.)

Русины дуже боять ся свого тирана. Хоть є острі законы противъ лихвы, але коли бы Русинъ вôдважилъ ся обжаловати жида, то не тôлько вôдъ него, але вôдъ жадного жида въ цѣлôмъ комітатѣ не дôставъ бы и червеного крейцаря позычки; тогдѣ прийшлось бы Русинови загибати зъ голоду. Инде позичати не можна; кредитнѣ банки на рускѣ грунтики нѣчого не дають; власныхъ касъ позичковыхъ, якѣ є вже давно въ Галичинѣ, нема анѣ однои. Скоро-жь затягнувъ ся у жида хоть на яку дрôбненьку суму довгу, то пôсля того жидъ при кождôй нагодѣ забезпечуе собѣ осôбный хосенъ та мужика въ загалѣ вызыскуе. Такъ на пр. въ Нижныхъ Верецкихъ урядники державнѣ платять лѣтною порою 60-70 кр. денницю мужикови та денно ще три разы паленки и пачку тютюну, а жидови мусить мужикъ робити за 30 к. безъ горѣвки и тютюну. Зимою жь, особливо тамъ, де зарôбку крôмъ у жида зовсѣмъ нема, за цѣлу денну працю платить жидъ хлопови всего на всего... пачку тютюну, що коштуе 3 кр. а. в.!

Хто бы посмѣвъ нарушити въ чôмсь жидôвскѣ интересы, заразъ всѣ рука въ руку та въ такихъ разахъ готовѣ на все. Каменицю Вербяжского пароха вже два разы пôдпалили протягомъ трехъ роковъ, бо на частину полонины Бескидскои, що доси самѣ жиды арендували и роздавали хлопамъ въ пôдаренду, посмѣвъ ся и вôнъ ліцитувати. Вувшій деканъ въ Нижныхъ Верецкихъ также хотѣвъ ліцитувати на доміняльный сѣнокосъ, що є близь его парафіи; а що обезпеченый вôдъ огню, то не пôдпалили его, але повырѣзували языки чотыромъ гарнымъ россійскимъ его конямъ. Зъ Галичины много дерева спроваджують черезъ Латêрку до тартаку Воловецкого (Volócz). Фѣрманы заѣжджають не до жидôвъ, а до вôзницѣ хлопа Русина ,що такъ, якъ жиды, мае стайню, сѣно, овесъ. Корчмарь за се погрозивъ мужикови, а коли сей и опôсля не вôдправивъ заѣжджаючихъ до него, пôдпалено за короткій часъ его хату, козлы, стоги и т. и.

Минувшого року розпочавъ ся рухъ въ Марморощи, абы на подобу галицкихъ стоваришенъ кредитовыхъ та крамничныхъ и тутъ закладати такѣ заведеня на пôдмогу бѣдныхъ Русиновъ. Скоро дознали ся о тôмъ въ торговельнôмъ свѣтѣ (бачте, якъ гарно названо пейсатыхъ!), що на чолѣ того руху стоить священникъ зъ Нижныхъ Быстриць, зъявились у него два вôдпоручники жидôвъ та просили,абы вôдступивъ си вôдъ веденя руху, бо се ихъ интересамъ шкодить. Священникъ заявивъ, що се не вадило бы ничь рухови, бо крôмъ него занимають ся сею справою ще вôсѣмъ его товаришѣвъ, котрѣ и безъ него зроблять свое. За короткій часъ парафію пôдпалено зъ чотырохъ угловъ, такъ що парохъ понѣсъ — бо забеспеченый не бувъ — шкоду на кôлька тысячь, а теперь стоить на краю руины.

(Конецъ буде).

Гигієна або наука о здоровлю.

Подае Д-ръ С. БЛЮМБЕРГЪ.

ОДЕЖА.

Тымъ разомъ хочу побесѣдувати зъ читателями про одежу зъ гигієничнои точки погляду. На око выглядало бы злишнымъ говорити про таку просту рѣчь якъ одежа. И справдѣ, всякій носить одежу и носить таку, яка ему больше злюбить ся и передовсѣмъ доступна его кишени. Чого жь и бесѣдувати про те? Одеакъ если читателѣ глубше призадумають ся надъ тымъ питанемъ, то пересвѣдчать ся, що наше здоровє много зависить вôдъ вôдповѣднои одежи, и тому въ различнѣ часы року треба одягати ся розлично, щобъ менше пôдлягати шкодному вливови злишного тепла або холода.

Одежа, якъ кождому звѣстно, служить для охороны тепла тѣла. Дѣло въ тôмъ, що тѣло вôддае бôльше тепла окружаючому воздухови, котрый мае въ звѣстнѣ часы року температуру нижше температуры тѣла, чимъ принимає вôдъ него и чимъ та рôжниця въ температурѣ тѣла и температурѣ воздуха больша т. є. чимъ воздухъ холоднѣйшій, тымъ бôльше тѣло тратить тепла. Мѣжь тымъ тепло потрѣбне тѣлу для пôддержаня въ нѣмъ житевыхъ функцій и тому температура тѣла повинна бути все одна и та сама. Если температура тѣла зôйде значно нижше нормы, то чоловѣкъ умирае замерзаючи, если-жь значно высше нормы, то чоловѣкъ умирає вôдъ горячки або фебры. За норму температуры принимають въ старôмъ краю 36½ степенѣвъ Реумира, а въ Америцѣ 98½ степенѣвъ Фаренгайта. Незначна змѣна нижше або высше той нормы лучае ся все зъ температурою тѣла, а навѣть въ розличныхъ часахъ дня она не однакова, но се немає бôльшого значѣня. Рôжницю на ⅓ градуса принимаемо все въ границяхъ нормы, но если температура тѣла пôдôйме ся на цѣлый степень высше нормы, то мы уважаемо вже тое за не нормальне. Таке пôдвысшуване або знижуване температуры тѣла вкликуесь розличными недужими причинами и оказуесь розличными недужими симптомами. Для мѣреня температуры тѣла служить окромный инструментъ, званый термометромъ.

И ось, если бы тѣло пр. зимою не охоронялось теплотою, оно стратило бы досить богато теплоты и приняло бы температуру низшу чимъ норма при котрôй нѣ одна житева функція не могла бы вôдбувати ся, а чоловѣкъ померъ бы скоро вôдъ простуды. Противно, лѣтомъ, коли температура окружаючого воздуха доходить майже до температуры тѣла, а въ велику спеку навѣть ей перевысшае, тѣло не може тратити богато тепла, и чоловѣкъ мôгъ бы обôйтись навѣть безъ одежи, еслибъ соромъ передъ наготою не здержувавъ его вôдъ того. На оправдане моихъ слôвъ вкажу читателямъ примѣръ на дикихъ людяхъ Индіянахъ. Каждый знає, що тѣ люде ходять лѣтомъ майже нагѣ безъ найменшои шкоды для ихъ здоровля, мѣжь тымъ якъ зимою надягають на себе звѣрячѣ шкоры. Инстинктъ самоохороны т. є. бережения теплоты тѣла, безъ котрои не могли бы жити зневолює ихъ таке робити. Въ кôнци, мы всѣ досвѣдчуемъ того на самôмъ собѣ. Якъ лишь почуемо холодъ т. е. якъ лишь наше тѣло завдяки холодному воздухови, зачинае тратити бôльше теплоты якъ потреба, мы сейчасъ вдягаемо на себе теплѣйшу одежу, а противно лѣтомъ, въ парнѣ дни, мы хотѣли бъ скинути зъ себе навѣть сорочку.

(Дальше буде).

НОВИНКИ.

Сумна новина.

Нашъ предплатникъ п. Юрко Ѣжь дѣлить ся зъ нами и всѣми братами тою сумною звѣсткою, що дописуватель нашои часописи, дуже щирый Русинъ Олекса Костикъ зъ New Kensington, Pa. занедужавъ грудною недугою и вылежавъ на неи чотыри мѣсяцѣ въ хатѣ. Бувъ навѣть въ шпитали въ Пітсбургу, але те все не помагало. Теперь удавъ ся вôнъ до Кольорадо на свѣжій воздухъ. Такъ мы, якъ и его знакомѣ, желаемо ему здоровля и скорого повороту до своихъ дѣточокъ. — Крôмъ тои сумнои вѣсти дôзнаемось мы, що въ New Kensington, Pa. можна дуже легко дôстати роботу такъ, що тамошнѣ Русины запрашають тамъ такихъ Русинôвъ, котрѣ-бъ де инде не були занятѣ.

Телеграфы на тренахъ.

Капитанъ австрійскои армін Редуліцъ мавъ вынайти спосôбъ порозумѣваня ся за помочію телеграфу помѣжь ѣдучими потягами, або помѣжь тыми а желѣзничими стаціями, черезъ що не моглобъ лучитись наѣхане одного потягу на другій. Примѣромъ, що на желѣзничôмъ торѣ знаходять ся два потяги: оденъ ѣде на противъ другого, а запомочію того вынаходу кождый зъ тыхъ двохъ потягôвъ буде мôгъ мати вѣдомôсть о напрямѣ и вôддаленю иншихъ и буде мôгъ порозумѣватись зъ ними и зъ желѣзничими стаціями по обохъ бокахъ. Буде можна зъ ѣдучого потягу дати знакъ ѣдучому напротивъ, щобъ задержавъ ся, такъ само можна буде, не перерываючи ѣзды, повѣдомити стацію о перепонахъ на дорозѣ або зажадати помочи. Впрочѣмъ новый той вынахôдъ не лишь забеспечуе потяги въ руху, але позваляе такожь подорожнымъ высылати пôдчасъ ѣзды телеграмы на всѣ стороны. Вôдъ тои поры подорожнѣ не будуть вже вôдтятѣ зовсѣмъ вôдъ свѣта особливо въ поспѣшныхъ потягахъ, котрѣ задержують ся лишь на декотрыхъ бôльшихъ стаціяхъ. Подробицѣ того вынаходу капитанъ Рендуліцъ заховуе въ тайнѣ, доки не буде мати патенту на всѣ державы. Додати ще потреба, що згаданый капитанъ працюе ще надъ новымъ вынаходомъ, котрый бы давъ спроможнôсть порозумѣватись кораблямъ на морю пôдчасъ плавбы.

•

— Чи знаете, що слѣдуюча конвенція „Руско-Народного Союза“ буде на тôмъ плейзѣ, где буде найбôльше членôвъ? Чи хочете, щобы у васъ була конвенція? Если такъ, то запсуйтеся до „Союза.“

Арештоване православного россійского попа.

Россійска газета „Новое Время“ доносить, що въ Бременѣ тамошна поліція арештовала правосл. попа Илію Сотикова, котрый повертавъ зъ Ню Йорку (де бувъ при правосл. россійскôй церкви св. о. Николая священникомъ) и то разомъ зô своею супругою. Въ поліціи мусѣвъ згаданый священникъ уживати переводчика, бо самъ, не будучи высоко вченымъ, не умѣвъ по нѣмецки говорити. — Мусѣли обое переночувати въ тяжкôй вязници, де дуже страшно зъ ними обходили ся власти! И доперва другого дня ихъ выпустили и тѣ дальше поѣхали до Россіи. Причина арештованя не вѣдома!.. Но треба знати, що въ Россіи арештують щодня сотки людей правдиво-невинныхъ, навѣть за тое, якъ бы якій нашъ малорускій патріотъ хотѣвъ свои дѣти учити приватно рôднои матернои малорускои бесѣды! Не вôльно тамъ друковати нашихъ рôдныхъ книжокъ, анѣ навѣть букварôвъ и шкôлъ рôдныхъ нема, лише россійскѣ, а якъ бы хто вôдважився ся въ школѣ сказати слово по малоруски, то дôстане букôвъ.

Ворогъ кнута.

Кампанія выборча.

Въ падолистѣ припадають выборы до конгресу и до урядôвъ стейтовыхъ. Зъ тои причины наставъ великій рухъ помѣжь політикерами. Декотрѣ часописи для зробленя лучшого бізнесу стали выходити два разы денно, а навѣть для тои цѣли почали выходити новѣ часописи лишь на часъ выборôвъ. Убѣгаючи ся о яке становиско въ урядахъ, не жалують нѣ заходу нѣ грошей, а по-при тôмъ вышукують свои заслуги ще зъ своихъ прадѣдôвъ, щобъ народъ голосувавъ за ними. Чимало політикерôвъ повступало до войска пôдчасъ америк. ишпанскои вôйны, щобъ теперь мали чимъ чванити ся и тымъ скорше узыскати симпатію выборцѣвъ. Ось такій Рузвельтъ, що зъорганізувавъ дику кôнницю пôдчасъ вôйны, старае ся теперь о мѣсце губернатора ню-йорского стейту. Его трохи побоюесь навѣть самъ президентъ Микінлей, бо ану-жь той кандидувати буде на его урядъ, коли его лѣта службы скôнчать ся. Середъ того гумбуку, робôтники виннѣ добре призадуматись на кого вôддати свôй голосъ и не повиннѣ глядѣти анѣ на заслуги предкôвъ кандидата, анѣ на те чи бувъ вôнъ въ войнѣ чи нѣ, але уважати треба на те, чи буде вôнъ щиро боронити робôтничои справы, чи нѣ.

„Ощадностію и працею люде богатѣють.“

Вôдъ сотвореня свѣта и першого чоловѣка минае вже пôсля святого письма 5658 лѣтъ. Если-бъ Адамъ живъ ажь по нынѣшнѣ часы, если-бъ вôдъ початку свѣта ажь по нынѣ працювавъ тяжко, если-бъ ему платили правильно по 10 долярôвъ тыжднево (се зарôбокъ, котрымъ не богато рускихъ робôтникôвъ похвалить ся) и если-бъ Адамъ стало заощаджувавъ четвертину свого зарôбку, то заощадивъ бы за цѣлый той часъ 730.540 долярôвъ. Въ той спосôбъ на те, щобъ стати міліонаромъ, мусѣвъ бы працювати и щадити еще 2035 лѣтъ. А однакъ не бракъ на свѣтѣ міліонерôвъ.

Загадки.

1) Оденъ корабель выбравъ ся на море зъ 30 робôтниками, 15 бѣлыхъ, а 15 муринôвъ було, та що той корабель такъ далеко заплывъ, на море, що поживы ледви могло имъ выстарчити для 15, если хотѣли повернути назадъ, отже осудили, що половина зъ нихъ мусить гинути, т. є. до моря треба скакати. Але нѣхто самъ не хотѣвъ, то капитанъ розсудивъ такъ: поставивъ всѣхъ въ колесо и почавши вôдъ себе кождого девятого кидавъ у воду, а що такъ знавъ штучно ихъ ставляти, що анѣ одного бѣлого въ воду не кинувъ, лише всѣхъ муринôвъ. — Якъ вôнъ зробивъ? Ану вгадайте!

2) Чоловѣка въ арештѣ запытано: що то бувъ за оденъ, що тебе нынѣ вôдвѣдавъ? А той каже: Братей и сестеръ не маю цѣлкомъ, але того чоловѣка отець, есть мого вôтця сыномъ. — Якъ то було?

Л. К.

•

— Зъ Mayfield, Pa. доносять намъ, що робота тамъ поправиласъ, але люде терпять въ чôмъ иншôмъ. Зъ причины недогляду въ майнахъ лучають ся частѣ случаи потовченя, а то и смерти. Ось минувшого тыждня забило одного Поляка а Русинôвъ Андрія Пейка и Онуфрія Лучканця покалѣчило, першого тяжко а другого легше. Обохъ вôдвезли до шпиталю. Належать они оба до брацтва и до „Р. Н. Союза“.

•

— Ишпанцѣ на Кубѣ не лишь живыхъ обôкрали але и мертвыхъ. Коли выдобули тлѣннѣ останки Колюмба въ Гаванѣ показало ся, що гробовець неразъ вже вôдкрывано, а дорогоцѣннѣ камѣнѣ и прикрасы покраджено.

•

— О. Несторъ Дмитрôвъ перенѣсъ ся зъ Buffalo N. Y. до Troy, N. Y. и тамъ обнявъ посаду пароха тамошнои рускои кольоніи. Адресувати до него треба такъ:

Rev. Nestor Dmitriw
TROY, N. Y., G. D.

Запрошене.

На дохôдъ новооснованои читальнѣ въ Newark-у N. J. и рускои школы въ Jersey City, N. J. вôдбуде ся другій рускій баль, полученый зô спѣвами и декляматціями въ понедѣлокъ дня 24 Октобра въ рускôй гали 517 Market Str. Newark N. J. Початокъ о год. 7. вечеромъ. Вступъ 15 цент. вôдъ особы.

•

— Редакція „Свободы“ просить въ имени Пелягіи Дрипчакъ, жены Леона Дрипчакъ зъ Пантинъ, повѣта Горлиць, — всѣхъ Всеч. оо. духовныхъ, щобы публично въ церквахъ оголосили, чи хто не знае, де находить ся згаданый еи мужь Леонъ Дрипчакъ, уже 10 лѣтъ пробуваючи въ Америцѣ, бо потрѣбный его власноручный пôдписъ въ справѣ грунтовôй въ судѣ краевôмъ и о результатѣ зволять будь Всеч. о. духовнѣ, будь читателѣ донести до Редакціи „Свободы.“

Нова книжка.

Вийшла зъ друку книжочка: „Конституція Спол. Державъ“, цѣна 10 цт. Хто хоче ту книжочку набути, най скоро ся замовляе въ нашôй редакціи, бо невдовзѣ не стане еи.

Въ редакціи „Свободы“ можуть достати Всч. ОО. Духовнѣ по 1 цнт. за екземплярь:

1) Extractus matriculæ copulatorum,
2) Extractus matriculæ baptisatorum,
3) Extractus matriculæ defunctorum.

Мой злочинъ.

НАРИСЪ
Ивана Франка.

Нѣ, не выдержу! Не можу довше выдержати! Мушу прилюдно признати ся до грѣха, хочь знаю напередъ, що на душѣ менѣ не буде лекше вôдъ того. Адже-жь вôдплата тутъ неможлива, бо яка-жь вôдплата може вынагородити невинно пролиту кровь, надолужити замордоване житє?

Такъ, у мене на сумлѣню є убійство, огидне, безцѣльне убійство. То значить, не се одно тôлько. Адже-жь чоловѣкъ — великій, систематичный, рафінованый убійця мѣжь божими сотворѣнями, тай усѣ тѝ сотворѣня зъ свого боку докладають и свою добру пайку до загальнои, великои симфоніи убійствъ, котру намъ подобаєть ся называти „орґанічнымъ житємъ.“ Усѣ мы вбиваємо на кождôмъ кроцѣ, рѣжемо, топчемо, давимо, нѣвечимо міліоны живыхъ творôвъ. Анѣ хвилѣ не можемо жити безъ убійства. Нашѝ страви, наша одѣжь, нашѝ забавы, нашъ хôдъ и нашъ сонъ, навѣть нашъ вôддыхъ, усе те неперывный рядъ тысячѣвъ и міліонôвъ убійствъ. А найцѣкавѣйше те, що мы навѣть не спостерѣгаємо сего. Та не тôлько анатемскѝ мікроорґанізмы вбиваємо зъ байдужимъ серцемъ. Навѣть нашихъ высше устроеныхъ братôвъ, рыбъ, ракôвъ, птахôвъ и звѣрôвъ мы мордуємо безъ грызоты сумлѣня и вспокоюємо себе тымъ одинокимъ и найвысшимъ raison d' etat: треба намъ ихъ для власного прожитку. Якъ чоловѣкъ, що за молоду выбиравъ пташачѝ гнѣзда, ловивъ мотылѣвъ, збиравъ комахъ, а и досѣ не покинувъ замилуваня до рыболовства, я маю на сумлѣню певно не мало тысячѣвъ такихъ убійствъ. Та про те всѣ они забути и тôльки се одно мучить и грызе и вертить мою душу довгѝ лѣта. Тôлько се одно не вмирає и не выганяє и оживає все на ново, болить тымъ гôрше въ моимъ нутрѣ, чимъ бôльше силкую ся забути про него, затерти его.

Ажь страшно менѣ робить ся, коли цѣла ота нещасна подѣя ясно, зъ усѣми подробицями вырине въ моѣй памяти. Вôдъ того часу минуло богато лѣтъ, певно бôльше якъ трійцять. Я бувъ тодѣ невеличкій сѣльскій хлопчина и бѣгавъ граючись по лѣсахъ и поляхъ моего рôдного села.

Власне надôйшла весна, оденъ зъ першихъ гарныхъ, теплыхъ днѣвъ. Першій разъ по довгôй зимовôй неволѣ въ тѣсныхъ, душныхъ хатахъ, мы сѣльскѝ дѣти могли побѣгати собѣ свобôдно. Мы выбѣгли на сѣножать, що ще була гола и сѣра вôдъ скиненои недавно зимовои перины. Тôлько десь-не-гдесь прокльовувала ся зъ землѣ свѣжа зелень: скваплиѣ острѝ листки тростины, ще позвиванѝ въ острѝ шпила, листки хрѣну та лопухôвъ надъ потокомъ. Тôлько въ недалекôмъ лѣсѣ сподомъ усе забѣлѣло ся вôдъ дикого чосснику, що власне починавъ уже вôдцвитати, вôдъ бѣлыхъ и синѣхъ пôдлѣщковъ. Надъ нами здвигало ся темно-сине склепѣне неба, всмѣхало ся сонце, а на далекихъ вершкахъ Карпатъ блискотѣли ще здоровѝ снѣговѝ шапки, мовь искристѝ діяментовѝ короны. Та ихъ краса не зворушувала насъ надто дуже, бо мы почували кождои хвилѣ холодный зимовый подувъ, що впнвъ вôдъ нихъ у низъ до сходу сонця. И рѣчка почувала се; въ ранцѣ она була ясна и чиста и плюскотѣла тихенько мовь у лѣтѣ, а теперь клекотѣла гнѣвно въ своихъ тѣсныхъ берегахъ и протискала ся вь низъ своими жовтаво-брудными, розбурхаными водами: се були якъ разъ отѝ блискучѝ діяменты, розтопленѝ весняным сонцемъ.

Та все те не въ сплѣ було попсувати нашу весняну радôсть. Мы ходили, скакали и пôдскакували и бѣгали довкола и вôдвѣдували всѣхъ нашихъ знайомыхъ: старого могучого дуба на краю лѣса, що то по его крѣпкихъ конарахъ мы лѣтомъ лазили навзаводы зъ вывѣрками, высоку, похилену березу зъ жалобно навислыми тоненькими гильками, що мы ихъ звичайно надуживали на гойдавку на велику грызоту пана лѣсничого, тихѝ криницѣ въ лѣсовôй гущавинѣ, де мы посѣдавши за грубыми яворами та вязами неразъ придивляли ся вечерами лисамъ, борсукамъ та дикимъ кабанамъ, що сюды приходили пити и вкôнцѣ глубокѝ, чистѝ млинôвки, де мы що недѣлѣ зъ тачками чатували на щупакôвъ, а коли припекло сонце, зъ крикомъ и реготомъ освѣжували ся въ чистôй, холоднôй водѣ.

Кожде мѣсце довкола тыхъ млинôвокъ, найбôльшь улюбленый теренъ нашихъ забавъ, оглядали и обнишпорювали мы зовсѣмъ докладно. Се бувъ спустъ стародавного великого ставу. Пôвперекъ долины, вôдъ лѣса до лѣса пôдôймала ся здоровенна гребля, що теперь, обрôвняна и здавна розорювана плугомъ, выглядала якъ довгій, рôвный горбъ, тôлько въ трьохъ мѣсцяхъ перерваный: разъ потокомъ, що тутъ скручувавъ ажь пôдъ лѣсъ и гнѣвно булькотѣвъ и рвавъ та пôдмулювавъ высокій, стрôмкій берѣгъ и два разы згадаными вже млынôвками, одинокими останками колишнього паньского става. Тѝ млинôвки булѝ не надто широкѝ, глубокѝ зъ на сяжень, отѣненѝ декуды вôльхами, вербами та лозовыми корчами. Лѣтомъ густа, пахуча трава та квѣтки бѣлои конюшины нависали зъ берегôвъ ажь надъ саме водяне зеркало. Теперь, що правда, кругомъ було досить голо и сумно, тай у водѣ, що въ лѣтѣ густо-часто оживлювалась плюскотомъ щупакôвъ и громадами червоноокихъ плотиць, котрѝ звичайно плавали цѣлыми купами пôдъ проводомъ однои найбôльшои, теперь було тихо. Та мы про те що крокъ заглядали цѣкаво въ воду, пôдъ кождый прутъ, пôдъ кождый зôвялый лопухъ, у кождый корчь, чи не задусивъ ся де якій нашъ знакомый щупакъ пôдъ ледомъ, або чи панѣ выдра не була ласкава зробити нашимъ рыбамъ візиту.

— Пссъ! Пссъ! — засычали наразъ два чи три хлопцѣ, що иннли передо мною, схилили ся до землѣ и поповзли тихо наперѣдъ, намагаючи ся, обступити оденъ корчь.

— А вамъ що таке? Що тамъ є? — запытавъ я поневолѣ такожь шептомь.

— Птахъ! Птахъ! Не бачишь его?

— Де вôнъ? Де?

— Ось тутъ у корчи. Побѣгъ. Мы ще такого не видали. Не лѣтає мабуть, лишь бѣгає.

Поки ще хлопцѣ обступили корчь, я пôшовъ просто до середины корча, обережно розгорнувъ густѝ гилячки и побачивъ справдѣ невеличкого птаха, що сховавъ ся въ торôчнôй сухôй травѣ. Не знаю, чи вôнъ бувъ ослабленый, чи переляканый, досить, що побачивши мене надъ собою не полетѣвъ и не побѣгъ и я въ тôй хвилѣ мавъ его въ руцѣ. Всѣ хлопцѣ позбѣгали ся, щобы побачити моего бранця.

— Ахъ, якій гарный!

— Такого пташка я ще не бачивъ нѣколи.

— Гляньте лише на его очи!

— А его пѣречко!

Се бувъ маленькій болотяный пташокъ, якѝ въ нашôй пôдгôрской околици показують ся дуже рѣдко. Пѣре на нѣмъ було попеластосѣре зъ легенькимъ перловымъ полискомъ, дзюбикъ тоненькій, темно-зеленковатый и такѝ-жь самѝ довгѝ, тонесенькѝ ноги. Вôнъ сидѣвъ тихо затуленый у моѣй долонѣ, не трѣпавъ ся, не дряпавъ и не дзюбавъ, якъ се звычайно чинять иншѝ дикѝ птахи, коли ихъ зловити въ руку.

— Що ты будешь робити зъ нимъ? — запытали мене деякѝ хлопцѣ, озираючи зависными очима гарну добычу въ моѣй руцѣ.

— Понесу его до дому.

— Будешь его пекти?

— Або я знаю. Буду его годувати.

— А знаешь, що вôнъ ѣсть?

— Побачу. Коли не схоче ѣсти хлѣба, то може буде ѣсти мухъ, а коли не мухъ, то хробакôвъ, а коли не хробакôвъ, то слимакôвъ або сѣмя або пшонс. Вже щось вынайду для него.

(Конецъ буде.)

Учѣте ся, браты мои!
Думайте читайте,
И чужому научайтесь,
И свого не цурайтесь!
Т. Шевченко.

Всюды нѣвечить ся правда,
Всюды панує брехня,
Въ вашихъ лишь серцяхъ, о братя,
Най не повстане вона!
Ив. Франко.